

KÁDÁR GERGŐ

Magyar nyelv- és irodalomtudományi magiszteri
MA, 3. félév
Babeş-Bolyai Tudományegyetem

Témavezető:

Dr. Berszán István
Tanszékvezető egyetemi tanár, RO BBTE

A MŰKÖDÉSIMMANENCIÁTÓL AZ ÚJ FILOLÓGIÁIG

Kulcsszavak: működésimmanencia; lét(mód); kritikus; ünnep; filosz

A posztkritikai irodalomelmélet-írás lehetőségeit kutatva, arra teszek kísérletet, hogy Graham Harman nyomán ontológiai keretben továbbgondoljam Berszán István működésimmanenciáról alkotott fogalmát. Alapvető felismeréseim között szerepel, hogy (1) a működésimmanens szemlélet eleve eldönti az artistikus objektumok létmódját annak a specifikus környezetnek a működésszerveződése alapján, amelyen az adott objektum fellép; illetve hogy (2) ezen döntés egy markáns kritikai pozícióval van szoros összefüggésben. A működésimmanencia szerint a műalkotás úgy van, ahogyan a Max Black-i értelemben vett egzisztenciális állítás kijelenti, hogy van. Innen pedig nincs – és nem is lehet – semmiféle további, hitelt érdemlő állítás: az egzisztenciális állítás vonatkozásában a műalkotás az a létező, amely sosem a környező működésszerveződéshez képesti valószerűtlenségében áll, hanem amely csakis működésszerveződő teljesítményében válhat a kutatás tárgyává. Vagyis a működésimmanens szemléletből származó, nemegyszer intranzigens kritika értelmében a környező működésszerveződés vonatkozásában értett múlt mint múltmód maradéktalanul szimmetrikus a mű létevel. Egy ilyen szimmetria tételezése pedig olyan kritikai apparátusokat alakít ki, amelyek a lehetőségfeltételek és a kondicionáltságok biztos ismerőiként operálnak; amelyek kizárólag a környező működésszerveződésen belüli megképzettségnek és megképződésnek tulajdonítanak hitelt; amelyek mindenkor készek „leleplezni” bármely objektum „cinkosságát” a létmód-meghatározó modalitásokkal – amelyek tehát egyszóval stabil és átfogó kritikai tudás birtokában vannak. Ezért nem tűnik számomra elrugaszkodottnak azt állítani, hogy hamarabb hatja át a művészettel – szűkebben: az irodalommal – szembeni szakmai magatartásunkat a kritikus-i, mint a filoz-i érzület. Javaslatom a működésimmanencia ezen foglaltszerű öntételezését kívánja ellensúlyozni a múlt és a múltmód közötti lehetséges aszimmetria felmutatásával, ezáltal pedig a filoz-i magatartás mint a műalkotás létének kritikai tudássá vissza-nem-bomló hívásában való benne tartózkodás bevezetésével. Érvélem szerint a kritikus-i alaphangoltság fogalmisága nincs arra hangolva, hogy elmondhassuk, miért szeretjük a műalkotásokat, és hogy miért érintenek meg úgy bennünket, ahogy megérintenek.